

pilarno polje proučavanja, a zasnovana je na lingvističkim i komunikacijskim osnovama. Odnos prakse i teorije u prevodilačkom poslu naročito je kompleksan jer je prevođenje u suštini praktična djelatnost, no njen teoretska zasnovanost ne smije time biti osporavana ili zanemarivana.

U trećem dijelu knjige, »Školovanje i stručno usavršavanje prevodilaca«, nalazimo vrlo koristan popis enciklopedija, leksikona i pomagala koja su pristupačna našim prevodiocima.

Iako je knjiga namjerno pisana bez bilježaka, ipak, na mjestima se osjeća potreba za preciznijim informacijama koje ovaj priručnik ne bi učinile manje pristupačnim. Primjerice, kada se govori o dialektičkoj teoriji značenja, nigrde se ne spominje odakle je i što je ta teorija. Među rječnicima žargona uz knjigu D. Andrića (1976) ne nalazimo Šatru Tomislava Sabljaka, koja je tiskana 1981. Poneka objašnjena u knjizi sasvim su elementarne prirode, međutim, ona će sigurno služiti svojoj svrsi upoznavanja i upućivanja u prevodilački rad kao u korisnu i nadavne zanimljivu društvenu djelatnost.

## ANTOLOGIJA POLJSKE PRIPOVIJETKE XX STOLJEĆA, priredio I preveo Zdravko Malić, Izdanje »Veselin Masleša«, Sarajevo, 1984.

Piše: Tvrto Kulenović

Malо je koji narod u poslednjih dvesto godina imao tako tešku i nena-klonjenu istoriju kakvu su imali Poljaci. Ili svoju državu uopšte nisu imali, ili su, kao u godinama pred drugi svjetski rat, imali takvu kakvom nimalo nisu mogli biti zadovoljni. Dva velika talasa ratova i osvajanja koji su u ovom periodu prošli Evropom, zapljasnuli su Poljsku na poseban način. Napoleonska osvajanja, a pogotovo revolucionarni događaji 1848., doneli su Poljacima iskru nade koja je žarko plamela, ali se brzo ugасila. Svako ko je bar jednom pročitao roman »Prah i pepeo« Stefana Žeromskog, koji stoji na izvoru jedne bitne tradicije savremene poljske književnosti, pamtiće s kakvimi su zanosom njegovi junaci stajali pod francuskim zastavom, jer druge, tada, nisu ni imali. Čak je i Turgenjev Rudin, ubijen na kraju istoimenog romana na jednoj od mnogobrojnih francuskih barikada devetnaestog veka, od vojnika koji ga ubijaju proglašen Poljakom, jer su Poljaci bili najčešći strani učesnici u svim revolucionarnim kretanjima veka, koja su uglavnom počinjala u Francuskoj.

U dvadesetom veku, hitlerovska osvajanja obrušili su se na Poljsku sa posebnom surovošću kakvu je malo koji drugi narod upoznao. Naravno da je to stravično iskustvo našlo odraza u novoj poljskoj književnosti, a u antologiji koja je pred nama posebno u strašno jednostavno reči Tadeuša Borovskog »Gospodo, izvolite u plinsku komoru!«. Sve ove događaje Poljaci su dočekali sa karakterističnim romantičarskim, ponosom koji se, u ironičnoj verziji, zove i poljskim

»šljahtičtvom«. Kazimierz Brandis u »Pismima gospodi Z.« govori o poljskoj delegaciji koja je, posle jednog od revolucionarnih događaja u devetnaestom veku, izšla pred jednu od mnogih »kaznenih ekspedicija« koje su prošle Poljskom – da traži milost za Sase. A Kurcio Malaporte, na svojstvenu bizaran način, piše anegdotu o staroj grofici Rodziwiłskoj koja je na varšavskoj železničkoj stanici, u haosu drugog svetskog rata, čekala voz koji satima nije dolazio. Neki mladi nemacki oficir uspeo je negde da nade stolicu i doneo joj da sedne, a ona mu je na to najljubaznije rekla na francuskom: »Izvinite, gospodine, ali ja mogu da primam usluge samo od svojih prijatelja!«

I ta »katastrofična« istorija (Česlav Miloš je u »Zemlji Ulro« napisao da je izvesna »katastrofičnost« bila zajednička odlika svih poljskih pesnika koji su počinjali da stvaraju u doba njegove mladosti), i taj karakteristično poljski otpor istoriji u vidu patetičnog i romantičarskog ponosa, kao i onaj drugi, optljudske, karakterističan otpor u vidu humor, humornog prezira, našli su izraza i odraza u savremenom poljskoj književnosti, pa prema tome i u ovoj »Antologiji poljske pripovijetke XX stoljeća« koju je naš poznati polonista Zdravko Malić, odlično priredio i preveo. Samo što je kod Poljaka i taj humor specifičan, retko se zadržava na Švejkovom, hašekovskom odnosu, najčešće se zaoštrava, i grči, u grotesku: »Na ovome mjestu dodirujemo pravi, tragični smisao groteske: ona se svijetu ruga, ona ga demaskira, ali se spram njega ne distancira, sebe iz njega ne isključuje, s njegovom se sudbinom poštovuje...«.

U tom ključu, tako tretirane groteske, Malić vidi jedan od bitnih tokova poljske pripovjetke XX stoljeća, u koji uvršćuje, iako međusobno različite, ipak u odnosu na sve ostalo slične pisece kao što su Vittkević, Gombrovic i Bruno Šulc. Mada njihova imena, za današnje čitaoce, stoje u osnovi savremene poljske književnosti, »još jučer, recimo prije dva desetka godina, takva bi se tvrdnja činila dobrano nastranom...«. Tada su u temelje novije poljske književnosti stavljani oni pisci koji su bliži »romantičnom savjetnazoru... začaranom krugu poljske književnosti...«. I među njima, međutim, ima autora čija slava nije nimalo potamnula, kao što su, posle Žeromskog, Juliuš Kaden Bandrowski, Zofja Nalkovska, Leon Kruckowski, Tadeuš Breza, Vilhelm Mah, Kazimierz Brandis, Vaclav Kubalski. Ova grupa je istovremeno zastupala i izvestan književni »larpurlartzam«, a suprotstavljala joj se ona koja je od književnosti tražila »goli život«, na čijem čelu je stajala Ožeškova. Ni jedna od ovih orientacija, kao ni ona »avangardna« koja se pojavila u poljskoj književnosti dvadesetih godina sa Adamom Wazikom, Aleksandrom Vatom i Brunom Jasenskim, nije stigla do značajnije radikalizacije, možda iz jednostavnog razloga što se »poljska književnost pisala suviše blizu 'jezgre tame' da je ne znam kako domišljato bacanje kokci ne bi uvijek ponovo suočilo s tom tamom...«.

Već ovih nekoliko usputnih citata mogu dovoljno da ilustruju izvanredan značaj odličnog Malicevog predgovora: »Između života i svijeta – Uvod u čitanje poljske proze XX stoljeća«, kojem je u moto stavljena rečenica Stanislava Bžezevskog: »Ljudska je svijest uvijek siromašnija od ljudske bzbje«. Treba dodati da se njegova vrednost ostvaruje ne samo na književnoistorijskom, nego i na književno-teorijskom planu, u onim delovima u kojima govori o karakteri-

stikama pripovetke kao forme: »Pripovijeci je – tvrdi R. Barthers – kao književnoj vrsti imanentna dijalogičnost, ona je (pripovijetka) bitno obilježena relacijom ja – ti... U organskoj je vezi s tim znakovnim obilježjem suvremenog pripovjedaštva, suvremenе narrativne proze, njezinu nastojanje da se sred posredovane i zاغlune komunikacije masovnog društva upostavi kao poligon izravnog, neposredovanog, govornog, fizički dodirljivog meduljudskog saobraćanja. U stoljeću u kojem je bilo tako malo slobode (i tako mnogo oslobođilačkih pokreta) čovjek je shvatio i osjetio, valjda bolje i jače nego ikad ranije, da je mogućnost kretanja, mogućnost ostvarivanja neposrednog dodira s drugim čovjekom preduvjet slobode, njezina nerazlučiva sastavnica. Privezanost uz jedno, ne-pomičnost – isključuje slobodu, podsjeća noge čovjeku, kao slobodnom (živom) biću, pretvara ga u leš. A u vezi s tom potrebom za neprestanom i sve većom demokratizacijom književnosti i njenih funkcija, nameće se pitanje kako ostvariti taj cilj, »kako se približiti toj zugsutoj«, heteromorfoj, neiskristaliziranoj demokratskoj društvenoj masi, kako je fiksirati književnim tekstom? Pokušaj da se to približavanje i fiksiranje ostvari po-

moću socrealističke doktrine nije donio željeni rezultat: što se više svjet predočen u socrealističkom tekstu približavao ideologiji, to se više udaljavao od života. Neuspjeh socrealističke doktrine ne znači, kako se ponekom čini, književnu kompromitaciju ni socijalizmu ni realizmu, nego samo još jednom potvrđuje prastaru i uvijek nanovo zaboravljanu istinu da se književno djelo, premda kao ostvarena tekstovna datost pripada ideoškoj sferi, ne pravi pomoću zadatah, unaprijed utvrđenih i jasno ograničenih ideologizama.«

Daleko od svake jednoznačnosti kojom su bile opterećene u prvim posleratnim godinama upravo naročito antologije pripovedaka iz književnosti socijalističkih zemalja, ovaj izbor predstavlja kompletan presek koji je u stanju da pruži izvesnu sliku i onome ko se poljskom književnošću profesionalno bavi, kao i onome ko o njoj vrlo malo zna. Malić je pričama koje je odabroio i sam preveo dobro »uhvatio« i ono što se obično zove »razvojnom linijom«, to jest karakterističan sled promena koji se odigrao u poljskom pripovjedaštvu ovoga veka, ali i one konstantne, a bitne karakteristike poljskog duha izražene u književnosti.

## Štefica Deren – Antoljak: »POLITIČKI SISTEM SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA«,

Sveučilišna naklada »Liber«, Zagreb, 1983.  
Biblioteka »Politička misao«.

Piše: Miroslav Karlić

Knjiga koju predstavljamo je prvo sistematično prezentiranje političkog sistema Sjedinjenih Država u nas, i to od jednog domaćeg autora – profesora Fakulteta političkih nauka u Zagrebu, dr Štefice Deren – Antoljak, predavača na katedri »Suvremenim političkim sistemom«.

Dugogodišnje autorično bavljenje američkom političkom i ekonomskom stvarnošću, kroz preдавanje studen-tima na fakultetu, sudjelovanjem na simpozijima, te brojnim radovima objavljenim u časopisima i drugim publikacijama, sveukako su rezultirali jednom ovakvom knjigom, za koju se sigurno može reći da je vrijedan doprinos naše političke znanosti tumačenju i razjašnjavanju ne samo političkog sistema SAD, već i, u nekim naznakama, perspektiva razvoja samog američkog društva.

Već u samom početku knjige Štefica Deren-Antoljak je precizirala tri osnovna cilja pri proučavanju ove tematike. Prvi je u pokušaju razjašnjavanja osnovnih specifičnosti i karakteristika nastanka i razvoja američkog političkog sistema, a drugi u naznaci faktora koji su utjecali na stvaranje specifičnosti američkog političkog sistema i naznaci pravaca razvoja američkog društveno-političkog života, pri čemu autorka polazi od merkličkog određenja političkog sistema mišljenog kao splet političkih institucija, organizacija i političkih odnosa koji izraštaju iz određene društveno-ekonomске osnove, tj. politički sistem je izraz određenih društveno-ekonomskih odnosa koji se stvaraju u samoj bazi društva. I, konačno, kao treći, po autorici osnovni cilj, ne-vodi se intencija u prezentiranju i analizi utjecaja što ga moderna znanstveno-tehničke revolucija vrši ne

samo na materijalni prevrat u ekonomskim uvjetima proizvodnje, već i na promjene socijalne strukture, kao i na dalekosežne transformacije koje mijenjaju položaj čovjeka u svijetu materijalnih proizvodnih snaga i u političkom sistemu« (str. 13-14).

Prvo poglavje knjige posvećeno je prezentaciji nastanka i razvoja američkog političkog sistema od njegovih začetaka pod engleskom kolonijalnom dominacijom, zatim borbe za nezavisnost, pa do razdoblja nacionale političke samostalnosti i uspona u svjetsku ekonomsku velesili.

Razvoj političkog života u kolonijama rađao je sa sobom i intenciju za što većom samostalnošću, a kasnije i za odcepljenjem od utjecaja Engleske. To se i dogodilo 1776., kada je donesena Deklaracija o nevezivnosti kojom su kolonije, postavljali samostalnim državicama, stvorile konfederativnu zajednicu sa jednim zajedničkim organom – Kongresom. Međutim, kako to nije osiguravalo neko čvrsto jedinstvo, dolazi do čuvenog povijesnog sastajanja u Philadelphia 1787., koje je najpoznatije po Ustavu što je tada donesen, a koji je postac temelj federalnog političkog uređenja s bitnim razlikama u odnosu na ranije konfederativno uređenje. Savezna država dobila je Ustavom znetno šire ovlasti, a to se uredilo stvaranjem tri glavna savezna organa: zakonodavni (Kongres), izvršni (predsjednik SAD) i sudski (Vrhovni sud).

Štefica Deren-Antoljak s pravom konstatira da je nova organizacija političke vlasti, stvorena Ustavom, izraz određenih klasnih interesa i političkih težnji tadašnje američke buržoazije da zaštititi vlastite interese (str. 38).